

**Пролог:
«Естонія»**

26–28 вересня 1994 року

Вони давно планували відвідати місто, але постійно щось стояло на заваді. По-перше, до Івиного народження завжди бракувало грошей — усе, що заробляли, вкладали в будинок. Ще раніше Зоран залишився без роботи, тож доводилося перебиватися Маїною зарплатнею. Навіть якщо вдавалося трохи заощадити, то подружжя обирало для подорожей дешевші та ближчі місцини. То скочили до Істрії, то на два-три дні — до Тоскани. Зрештою, Естонія теж не на іншому кінці світу, але в цю частину Європи людина не мандрує знічев'я. А дарма, на чому зійшлися Зоран і Мая після двох днів, проведених у Таллінні. Місто було справжньою перлиною. Старовинне середмістя із середньовічними фасадами, могутніми мурами, вежами та церквами буквально захопило не лише архітектора Зорана, а й його дружину.

— Яке щастя, що всі зірки зійшлися, — мовила Мая.

Вони крокували вузьким провулком, який положив угору. Праворуч тягнувся кам'яний мур кілька метрів завширшки з бійницями та дерев'яною галереєю високо вгорі, ліворуч вишикувалися фасади невисоких будинків: стіни похилені, вікна — маленькі, карнизи — обвислі, а кам'яні портали надточені часом. Будинкам було по п'ятсот і більше років. Усе тут було старе, шляхетно старе, похилене й обвисле, але добре відреставроване й дбайливо доглянуте. І туристичне.

Ятки пропонували сувеніри. Трикотаж зі скандинавським орнаментом, російські матр'юшки, надмірно блискучі ікони, плюшеві північні олені, розмальовані горнятка, кавові філіжанки зі всілякими, подекуди досить банальними, мотивами, декоративна керамічна плитка, магніти, брелоки, чохла для телефонів, коркотяги для пляшок тощо.

— Кітч, — пробурчав Зоран, але водночас змушений був визнати, що в усьому цьому кramі все ж є якийсь наліт холодної Скандинавії, з одного боку, та теплого російського фольклору, з іншого. Було й багато дуже простих, прикрашених лише естонськими національними кольорами сувенірів. Білим, синім і чорним.

Нагорі, на розі, де вуличка виходила на старовинну площу, двоє дівчат в середньовічному одязі на цукрі смажили мигдаль у величезному казані. Крізь вікна корчми на вулицю долинав звук лютні.

Наприкінці вересня тут, на півночі, дні ставали добряче коротшими. Була середина дня, а небо над містом уже тонуло в темну синь. Вуличні ліхтарі засвічувалися і забарвлювали міський краєвид у жовтий колір. Темно-синій і жовтий, теплий і холодний. І Маї, і Зорану вигляд вечірнього Таллінна мав би нагадати «Нічну терасу кав'ярні» Ван Гога, репродукція якої висіла в їхньому передпокої. Щоразу, коли вони поверталися додому і скидали верхній одяг, то вдивлялися в неї. Але їм не спала на гадку картина, вони були геть нечутливими до різноманітних поетичних краєвидів, забарвлених у синьо-жовті кольори. Бо мали зовсім інший клопіт.

Перед Зораном і Маєю відчинилися двері ресторану, звук лютні посилювався і змішався з людською

балаканиною. Розперезане товариство висипалося на вулицю і, сміючись, рушило через площу. Спілкувалося німецькою та англійською.

З моря повіяло холодом. Чоловік, який опинився в Таллінні цього пізнього вересневого дня, замерз — зрештою, він же на півночі, — але все одно не хотів повертатися в готельний номер. У повітрі відчувалося щось поетичне. Він почувався серед старих мурів середньовічним трубадуром. Сьогодні, звісно, неможливо достовірно твердити, як насправді почувався трубадур, але талліннському туристу здавалося, що тоді жили без поспіху, у мирі зі світом і з собою.

Маїне зауваження повернуло Зорана до сьогоднішнього дня. Здивовано глянув на неї.

— Усі зірки зійшлися? — пирхнув він. Дурість. Можливо, посеред цієї середньовічної ідилії і справді зійшлися якісь зірки, але далеко не всі.

Однією зі щасливих зірок могло стати те, що архітектору Зорану Тавчару нарешті усміхнулася удача. Йому та його колезі зі Стокгольма вдалося отримати великий проєкт, який обіцяв кількарічну роботу. У них із Пером були схожі погляди на сучасну архітектуру, тому від роботи отримуватимуть і задоволення. Та й загалом чоловіки у всьому годилися. Познайомилися під час навчання, студентське спілкування переросло у професійну співпрацю, а далі в дружбу. Згодом це чоловіче товариство розбавили їхні партнерки, і незабаром Мая та Агнес також зблизилися. Під час минулорічного візиту до Словенії шведська пара запросила словенське подружжя до Стокгольма.

— Приїжджайте на стільки часу, на скільки захочете, — сказав Пер, потискаючи їм руки у холі віденського аеропорту після візиту до Словенії, — увесь поверх нашого скромного будинку у вашому розпорядженні.

Скористатися запрошенням Тавчари змогли лише через добрий рік, до цього Іва була надто маленькою, щоб подорожувати. Загалом Мая була проти передчасних подорожей немовлят, якщо в цьому немає необхідності. Тепер, коли Іві виповнилося майже три і загалом вона була досить дорослою для свого віку, без проблем перенесла політ. Ба більше, у затишному й теплому домі Агнес і Пера Шевалів та їхнього дев'ятирічного сина Мікаеля на околиці Стокгольма трирічна дівчинка почувалася настільки домашньому, що її батьки прийняли несподіване рішення скочити на два дні до Таллінна, який мав славу справжньої архітектурної перлини.

— Ганьба, що ви там ще не були, — мовив Пер, проводжаючи їх до порома. — Щодо Іви не турбуйтеся. Ви ж бачили, їх із Міком можна залишити самих, і вони навіть не помітять, що нас немає.

Це правда, Мая більше переймалася розлукою з донькою, ніж маленька Іва, яка майже не помітила відсутності батьків. Мама воліла б узяти її із собою, їй здавалося, що ще занадто рано розлучатися з дитиною, зрештою, ще донедавна вона хоч і зрідка, але годувала її грудьми.

Проте цей крок слід було зробити. Не через красу Таллінна, а через стосунки Маї і Зорана, які вони саме збиралися розірвати.

Менше години тому вони так кричали одне на одного в готельному номері, що їх було чути на весь поверх, а тепер ще й це, подумав Зоран. Які зірки? Його ніздрів торкнувся запах смаженого мигдалю на цукрі.

— Ага, он звідки та солодкість у твоєму голосі, — мовив він.

Цей привід для примирення був не дуже обнадійливим, їхнім стосункам не допомогло б навіть щось

значно приємніше. Можливо, кілька днів тому вони ще сподівалися, що спілкування під стріхами середньовічного міста їм допоможе, але візит до Таллінна лише поглибив кризу.

Мая прикусила язика і мовчала. Це не має сенсу. Зоран витяг з кишені альбом для малювання і зосередився на склепінні, жінка ж звернула до яток. Відволіктися від незлагоди із партнером спробувала думкою про дитину. Вона вибрала кілька даруночків для Іви, серед іншого знайшла дуже красивий комплект — зимову шапку та шарф. Коли уявила доню в тому одязі, її очі засльозилися. Колір обрала темно-червоний — ця барва Іві дуже пасує, — а от щодо орнаменту вагалася. Не могла обрати між Санта-Клаусами на санях, мумі-тролями, що тримаються за руки, та композиції оленят і сніжинок. Зрештою зупинилася на оленятах. Виходячи з ярмарку, зиркнула на годинник. Ще неповні двадцять дві години — і вони сядуть на пором та припинять ці тортури.

Невідомо, що зруйнувало шлюб Зорана і Маї Тавчарів, бо жодних зовнішніх тріщин помітно не було. Зоранові батьки, з якими подружжя мешкало під одним дахом у напівпорожньому, по-своєму ідилічному селі з іще більш ідилічною назвою Колодязі на схилах Погор'я неподалік від Марибора, напевно, їх помітили б. У сина, невістки і довгоочікуваної онучки все було гаразд. У фінансовому плані їм велося дедалі краще, перспективи були ще мальовничішими, Пер і Зоран все сміливіше розмірковували про заснування міжнародного архітектурного бюро. Мая вже віддавна була задоволена своєю роботою, а Іва з'явилася як вишенька на торті. «Ті молоді» Тавчари були ідеальною і щасливою сім'єю.

— Але інколи таке трапляється, — сказав Зоранів батько дружині, повертаючи зі стоянки на жваву дорогу. Вони щойно посадили сина, невістку та онуку в літак до Стокгольма. Перед від'їздом Зоран натякнув батькові, що його шлюб з Маєю тріщить по швах і що вони вирушили у подорож з надією налагодити стосунки.

— Мусить бути якась причина, — наполягала дружина.

— Не обов'язково.

Зоранів батько мав слухність. Іноді у стосунках начебто немає жодних негараздів, просто виявляється, що людина, з якою вирішили жити, не така, як ви очікували. Ви рідко відкриваєте в партнері чи партнерці нові риси, тому стосунки занадто швидко перетворюються на рутину. Рутину трансформується у марудність, яка переростає в нудьгу, нудьга породжує розчарування, і врешті людину затоплює відчай. Зоран не так уявляв собі життя. Йому лише тридцять років, у нього попереду більша частина життя, а він уже розчарований, зневірений і втомлений від усього. А в миті, як оця, коли думає про власну смерть, то не вважає її чимось жахливим, йому в буквальному сенсі байдуже, житиме він чи ні. Це жахає. Життя людині дається лише одне, воно коротке і швидкоплинне, якщо не бути обережним, воно просто вислизне крізь пальці, а перескладання іспиту немає. Кожен день мав би бути суцєю радістю від того, що ти живий, що можеш дихати, бачити, відчувати запахи навколишнього світу. А не ось так. Гріх так зневажати життя. Добре, що хоч є дитина, яка не дає кинутися під потяг.

Такі думки роїлися в Маїній голові, коли 27 вересня 1994 року о 17:30 вона, змішавшись із натовпом інших пасажирів, рушила до порома. З чоловіком, який

спотикався з напівпорожньою сумкою на рамені, Мая крокувала коридором таллінського портового терміналу В, який вів до одного із входів на величезний пором. Звідти не було видно судна, але раніше, коли таксі привезло подружжя у гавань, воно було там і вабило зір. Велика, могутня біла маса з кількома поверхами кают, великим синім написом «ESTLINE» збоку і широко розкритою пащею. Пором мав піднятий дзьоб, і автомобілі, вантажівки та автобуси зникали в зяючій дірі.

До відправлення залишалася ще добра година. Триденна поїздка Тавчарів до Таллінна добігала жалюгідного кінця. Саме місто надихало, але, на жаль, остаточно поховало їхній шлюб серед своїх могутніх мурів. Як тільки повернуться додому, Мая збере речі, по-дружньому попрощається зі свекром і свекрухою, забере Іву й піде. Коли подружжя вчора вночі змусило себе поговорити в готельному номері і зійшлося щодо розлучення, то нарешті перевело дух. Середньовічні мури, можливо, таки народили щось хороше.

Приречені на спільне перебування у тісній корабельній каюті глибоко в надрах великого судна, Зоран і Мая провели вечір окремо: він — за барною стійкою одного з корабельних барів, вона блукала крамницями, що їй невдовзі набридло. Для доньки подарунки придбала, інші ж їй не цікавили. Щоправда, як знак уваги слід було якісь дрібнички підібрати і для Агнес та Пера, аби бодай щось привезти їм із подорожі, але жінка не змогла себе до цього змусити. Її дратували люди, які штовхалися, захоплені мандрівкою. Мая ступила в коридор, який вів до їхньої каюти. За межами головного дійства мало б бути тихіше, але й тут виявилося людно. З каюти, що була навпроти їхньої, вийшла

огрядна жінка й наштовхнулася на Маю. За жінкою бігли двоє дітей та несамовито кричали й пищали. А від вусатого чоловіка, який відмикав сусідню каюту й витріщався на Маю, тхнуло потом і тютюном. Випадкові, Богу душу винні пасажери здавалися їй причетними до її нещастя. Найкраще сховатися в каюті.

По одинадцятій повернувся Зоран. Від нього відгонило пивом, але він не був п'яний. Чоловік та дружина уникали поглядів одне на одного, мовчки стояли рядочком у вузькій ніші ванної. Потому лягли, деякий час вдавали, що читають, а тоді одне за одним вимкнули світло і спробували заснути. Море було неспокійним, бризки вдаряли в ланцюг кают, судно хиталося туди-сюди, що, зрештою, заколисало їх.

Незадовго до першої години ночі Маю розбудив металевий тріск. Спершу вона подумала, що вусань у сусідній каюті впав з полиці. Або зламалося ліжко під тією огрядною жінкою. Прислухалась і почула, що в коридорі щось відбувається. Зиркнула на годинник, було 00:55. О першій годині ночі між каютами мало би бути тихо, їхній коридор був досить далеко від зони барів та кав'ярень. До Маї долетіла гучна розмова й тупіт ніг повз їхню каюту. Щось відбувалося. Знову почувся тріск. Гучний, жахливий удар. Здавалося, ніби хтось вгатив величезною булавою по борту судна. Підлога під Маїними ногами задвигтіла. Щось не те. Їй стало страшно. Вона простягнула руку й схопила чоловіка за плечі.

— Зоране! — гукнула. — Прокидайся, щось трапилося!

Пором «Естонія» був завдовжки 155 метрів, мав дев'ять палуб та тристатонний дедвейт, на ньому могли вміститися 2000 пасажирів і майже 500 автомобілів.

Він належав шведсько-естонській судноплавній компанії «Estline». На цьому поромі пливли Мая та Зоран Тавчари й були приблизно на півдорозі від Таллінна до Стокгольма. «Естонія» пробивалася крізь потужний шторм, який насправді не був чимось особливим, усього лиш одним із багатьох, які лютують у Балтійському морі восени. Усі пороми курсували за розкладом, надзвичайний стан через негоду не оголошували. Висота хвиль сягала чотирьох-шести метрів, однак для такого великого судна це не було чимось надзвичайним. Але не цього разу.

Перший удар, що розбудив Маю, спричинила потужна хвиля, яка вдарила у відкидну надводну носову частину судна. Серія випадковостей і помилок призвели до того, що механізми, які утримували носовий візор, послабилися і почати тріскати. Візор почав хитатися й тертися об край корпусу корабля. Ставав дедалі хиткішим і вразливішим. Протягом наступних десяти хвилин хвилі, які вдарилися в нього, поступово здирали його з порома. На той час люди, які перебували всередині судна, вже здогадувались, що відбувається щось жахливе. Тріщав, стогнав і трясся весь корпус корабля. О 01:15, через двадцять хвилин після першого удару, візор судна відвалився і потонув у глибинах, а через автомобільну палубу всередину порома безперешкодно потрапила величезна кількість води. Судно почало швидко нахилитись і менш ніж через годину перекинулося на бік. О 01:50 «Естонія» зникла з екранів радарів.

Уночі, проти 28 вересня 1994 року, в холодних водах пізньоосіннього Балтійського моря, сталася одна з найжахливіших кораблетрощ усіх часів і, безперечно, найбільша в європейських водах. Під час розслідування катастрофи було встановлено, що причиною

аварії стала невідповідна конструкція носової частини корабельного візора — судно призначалося для плавання в менш бурхливих місцевих водах, додався ще й людський чинник, нерішучі дії екіпажу після першого удару, після якого все й почалося. У кораблетрощі загинули 853 людини. Врятовано 138. Більшість не витримали переохолодження, оскільки на момент аварії температура води сягала 10 градусів за Цельсієм. Із тих, хто вижив, завдячували своїй добрій фізичній формі. Урятувалися лише семеро людей, старших за п'ятдесят п'ять років, усі ж пасажери віком до дванадцяти років загинули. Було знайдено лише 94 тіла, решта назавжди залишаться в пастці корпусу корабля, що лежить на дні Балтійського моря. Влада Швеції та Естонії захистили його від потенційних грабіжників, скинувши на нього тисячі тонн каміння через кілька місяців після аварії, перетворивши уламки корабля на крижану підводну гробницю.

Загинули й Івіні батьки. Попри те, що були по вуха ситі одне одним і ще кілька годин тому з нетерпінням чекали моменту, коли нарешті зможуть розійтися різними дорогами, жахіття останніх хвилин вони зустріли в міцних обіймах. У смертельному страху притиснулися одне до одного, великі сльозини текли по їхніх щоках. Коли крижана вода поглинала їх, Зо-ран щосили притискав Маїну голову до своїх грудей, а вона міцно тримала його за талію. У думках також об'єдналися. Обоє померли з думками про маленьку, золоту, невинну, як сльоза, донечку Іву.

1

Сьогодні

Приїзд

Автомобіль «вольво» мав не більше трьох років, але вже був добряче обдертий. Шкіра на кермі блищала від потертості, краї сидінь потріскані, коробка передач затинала.

— Отак буває, якщо тебе придбають китайці, — прокоментував Мікаель.

Його зауваження стосувалося того, що в 2010 році китайська транснаціональна компанія «Geely» купила всю автомобільну лінійку у шведської групи «Volvo», що викликало сильне незадоволення більшості шведів. Спершу збанкрутіла «Saaba», а тепер і китайське «Volvo».

Але врешті вони все-таки зупинили свій вибір на «вольво», хоча австрійський представник компанії з прокату автомобілів «Hertz», який надто гучно сопів, пропонував їм «ауді», «мерседес» та геть новенький електричний «гольф». Удома у них завжди було «вольво». І — що ж, бодай це — місце розташування підприємства «Volvo Cars» все ще було в Гетеборзі.

Орендували автомобіль в аеропорту Граца, у бланку відзначили варіант «чотирнадцять днів і більше» в графі «орієнтовний термін оренди». Склали свій багаж у багажник, сіли в авто та рушили. За кермом був Мікаель.

Порівняно з вітчизняною Арландою, летовище в австрійському Граці було до смішного крихітним. Довколишня територія не перепліталася мережею доріг, розв'язок, підземних переходів, шляхопроводів і естакад, серед яких людина, яка вперше там опинилася, рано чи пізно губилася. Тут усе значно простіше, грацький аеропорт був посеред полів біля шосе. Однак Мікаель все одно не пам'ятав тих кількох кільцевих розв'язок і кількох кілометрів місцевих доріг до виїзду на шосе, що веде до Словенії, адже надто рідко сюди навідувався, аби засвоїти маршрут. Треба було орієнтуватися за вказівниками, але рано-вранці, та ще й після рейсу, йому було ліньки. Нехай технології думають замість нього.

Коли через добрих п'ять хвилин петляння подружжя звернуло на шосе, Іва вимкнула навігацію. Мікаель кивнув, звідси шлях був йому знайомий.

— Тобі ще щось потрібно? — запитала Іва Мікаеля, погладивши його по долоні, яка тримала важіль перемикання коробки передач.

— Ні, — відповів той, дивлячись на дорогу.

Був розпал ранкової години пік, транспорт мчав навсібіч.

— Гаразд, — мовила Іва, — я подрімаю.

Вона вместилася зручніше. Опустила спинку сидіння, склала куртку, притулила її до краю вікна, поклала на неї голову, кілька хвилин спостерігала за пейзажем, що пропливав повз неї, а тоді заснула. До Колодязів була добра година їзди.

Коли тридцятидворічна Іва Тавчар, по чоловікові Шеваль, і її чоловік Мікаель, старший на шість років, уперше прибули до Колодязів чотири роки тому, то не знали, радіти їм чи розпачувати. Про село вони знали

тільки з розповіді Мікових батьків, яка була надто ідеалізованою, адже ґрунтувалася лише на одному візиті тридцятирічної давності. Пізньої весни 1993 року Мік із дружиною чотири дні гостював у Івиних батьків. Село запам'яталося шведам як «ідилічне, трохи занедбане, але з ностальгійним нальотом» і «мовби з якогось іншого часу». Для них місцевість була «сплячою красунею», яка чекала «якихось кращих часів». Іва народилася у Колодязях, де провела перші три роки свого життя, але не зберегла жодних спогадів про них.

І от Іва та Мікаель уже протягом кількох років навідувалися до Словенії. За цей час село багато чого пережило. Від «сплячої красуні» — ну, принаймні на початку — не було ні слуху ні духу.

Коли вони вперше підїхали до знака з табличкою «Колодязі», обабіч дороги їх зустріли сучасні вілли. Їхній вигляд викликав суперечливі почуття. Місцина явно не занедбана, а розвивається, а це добре. Водночас дві кутасті будівлі породжували сумнів, чи в правильному напрямку розвивається село. Молоді шведи звикли до гармонійного розташування архітектурних об'єктів у природному просторі. Коли вони проїхали трохи далі, враження трохи поліпшилися. Будинки були занедбані, деякі явно покинуті, але принаймні архітектура була автентичною.

Шевалі зупинилися перед Івиним спадком, батьківською хатою. Знали, в якому вона стані — юридична фірма надала їм фото, до яких був доданий кадастровий план села, а хтось в офісі навіть постарався і поруч із нарисованими будинками дописав імена власників. Маючи в руках план, молода пара роззиралася. Будинок Бабичів праворуч був могутнім і добротним, для відновлення його пишноти достатньо

було б оновлення фасаду та заміни покрівлі. Поряд стояв менший будинок родини Левців, який був у дещо гіршому стані. Будинок Фурланів височів третім у ряду. Він теж потребував капітального ремонту, але в ньому, очевидно, ще хтось мешкав — із труби клубочився дим, що надавало місцевості домашнього затишку. Поміж будинками руйнувалося кілька господарських будівель, здебільшого це були окремі елементи стін, порослі бур'янами та диким плющем. Ззаду, в самому кінці села, на краю крутого схилу, стояла гарненька хатинка. З центру села, якщо так можна назвати старий дуб і занедбаний колодязь біля нього, її не було видно, тож Іві та Мікаелю довелося пройти близько сотні метрів, аби поглянути на неї. Ця хатинка була справжньою перлиною. Відремонтована стильно, зразково і повністю вписувалася в навколишнє середовище. У плані поруч із нею писало: «Розмани». Загалом, село справляло враження місцини, в якій, задіявши дрібку фантазії, через кілька років можна було б проводити частину щорічної відпустки, аби втекти із перенаселеного Стокгольма. Іва та Мікаель теж мали такі наміри, тому вирішили вступити в володіння спадщиною Івиних батьків, яка вже почала руйнуватися.

Так було, коли вони вперше завітали до села. Враження залишилися позитивні, тому узялися робити ремонт. Передбачали, що роботи завершать протягом року, щонайбільше двох, але справа затягнулася. Трохи через те, що вони мешкали в далекому Стокгольмі, а трохи через брак часу, до цього додалася незвична їм повільна і неповоротка балканська бюрократія. І події, які відбувалися у Колодязях протягом наступних років.

Був і такий період, коли в пари опустилися руки, і вона вирішила припинити проєкт. Це сталося після другого візиту до Колодязів через рік після першого. Сповнені енергії та планів Шевалі прибули в Колодязі. Очікували застати такий же краєвид, що й торік, але добряче прорахувалися. Хоча й не зі своєї вини. Людина не очікує, що в таких крихітних та Богом забутих краях можливі швидкі зміни. Це ж не промислові зони, що розростаються на околицях великих міст, чи привабливі території поблизу автомагістралей, які слід якомога швидше забудувати. Таке село зазвичай схоже на старе дерево, що споконвіку стоїть на одному місці й стоятиме вічно. Що може означати рік для столітнього дерева? Нічого. Як і для того дерева, що височіло перед Івою та Мікаелем. Дуб, який здіймався посеред Колодязів, був таким же, яким вони його пам'ятали, — високим, прямим і могутнім. Усе інше змінилося.

— Що тут сталося? — здивувалася Іва. — Ураган?

Модерністські котеджі при в'їзді в село ще стриміли, а все решта — розрите, брудне та заболочене. Навіть табличка з назвою села при дорозі була поламана та поіржавіла. У селі виявилось не краще. Будинок Левців згорів, здається, давно, але досі ніхто не взявся за прибирання згорілої території. Із жодного димаря не вився дим, ніде не проглядалося жодних ознак життя. Хати Бабичів та Фурланів стояли пустою, вікна та двері забиті дошками, у стріхах зяяли діри. Присадибні ділянки зарослі й розриті, паркани розкидані довкола. Лише відреставрована хатинка в кінці села була такою ж, як і раніше, однак у занедбаному середовищі теж справляла гнітюче враження.

Але найбільше змінився природний ландшафт. Замість зелених лук, які раніше піднімалися аж до лісу

і якими подружжя найбільше захоплювалося, село тепер оточувала жовтувата, бура, місцями чорна земля. В яругах утворилися брудні калюжі, між ними тягнулися глибокі земляні колії від коліс вантажівок, повсюди валялися труби, подертий брезент і всіляке будівельне сміття.

— Це не ураган, — тихо прокоментував Мікаель, — а капітал.

Тоді Іва та Мікаель подумали, що ідея відремонтувати будинок Івиних батьків у далекій Словенії була не найважливішою. І, мабуть, мініатюрна дерев'яна хатинка на Сандоні чи якомусь іншому острові біля Стокгольма була би більш підходящим місцем для літнього відпочинку. Однак вони все одно не передумали, головним чином, через Іву. Жінка, очевидно, зберігала якийсь невидимий зв'язок із селом.

— Якщо ми поїдемо зараз, то назавжди втрачу зв'язок із батьківщиною, — мовила вона. — Я ніколи не повернуся, бо мені не буде куди повертатися, та й причин для цього не буде. Думаю, бодай це я боргую своїм мамі й татові. І своїм... ну, нашим дітям, коли вони в нас нарешті з'являться.

— Гаразд, — погодився Мікаель.

Він завжди так казав, тобто зазвичай погоджувався з дружиною, адже дуже любив Іву і зробив би для неї все. Водночас був користолюбним. Мізкував так: коли той насильницький і безжальний капітал, який вдерся в цей ідилічний ландшафт, виконає свої інвестиційні функції і Колодязі стануть одним із незліченних туристичних об'єктів, схожих одне на одного як дві краплі води, відпочинок, принаймні такий, яким вони його уявляли, тут стане нестерпним. Уже сама назва «*Well water glamping and spa resort "Колодязі"*», яку він

прочитав на інформаційному щиті біля будівельного майданчика, була настільки неоригінальною і гупою, що нічого розумного від цієї затії чекати не доводилося. Комп'ютерний ескіз спа-курорту, який тут планували звести, мав недолугий вигляд і з архітектурної точки зору. Водночас Мікаель розумів ще дещо: вартість їхньої земельної ділянки, розташованої посеред усєї цієї великосвітськості, різко зросте, коли це «архітектурне диво» завершать. Так, звісно, садибу продадуть, але продадуть потому. Зрозуміло, що Мікаель не ділився своїми міркуваннями з Івою, але наразі погодився «заморозити» проєкт і повернутися до Стокгольма.

А через рік Іва та Мікаель приїхали до села втретє. І знову видовище їх геть ошелешило. Звісно, не очікували, що ситуація не зміниться, бо ж знали, що капіталу час дорогий і що проєкт, радше за все, вже реалізували. Це було зрозуміло. Вони очікували по-мегаломанськи спроектований туристичний об'єкт, розміщення в якому коштувало б кілька сотень євро, але водночас настільки стерильний, що ментально здорова людина воліла б віддати тих кілька сотень євро, тільки б не залишатися там. Але застали зовсім іншу картину.

Цього разу вже сам в'їзд до села передвіщав інший образ. Замість пошарпаної та брудної дошки з назвою села тепер сяяла новенька. Стандартизовано дорожні знаки, як у всій Європі, за розміром і за формою, кольором і типографікою літер, але Іві та Мікаелю все одно здалося, що знак із написом «КОЛОДЯЗІ» на флуоресцентному жовтому тлі мав якийсь інший вигляд — випромінював гордість. Можливо, таке враження складалося через те, що поруч із ним, приблизно за метр, стояв саморобний дерев'яний стовп із прибитою поперечною дошкою. Обидва шматки дерева

були ретельно оброблені, проте зі збереженням природного вигляду — залишилися навіть шматки кори. Пласкі частини гладенько відшліфовано, все вкрито блискучим лаком. На поперечній дошці великими літерами писало: «ЛАСКАВО ПРОСИМО!» Навколо напису були намальовані яскраві квіти.

Інший образ створювали також обидві вілли при в'їзді в село. Та, що ліворуч, раніше завжди порожня, запущена, загорожена та зі спущеними жалюзіями, тепер здавалася приязною. Усе ще нікого не було видно, але жалюзі були підняті, вікна сяяли, хтось розбудив раніше занедбані рослини навколо будинку. Газон був доглянутий, хоч і не свіжоскошений, але якийсь домашній і живий. Біля вхідних дверей стояло кілька горщиків із буйною зеленню.

Вілла з протилежного боку переживала іншу долю. Була очевидно покинутою. Одне з великих вікон на першому поверсі — розбите й недбало заклеєне якоюсь плівкою. На місці перед входом, де — як пам'ятав Мікаель — зрідка паркувався великий сріблястий позашляховик, висів синьо-білий знак. На ньому писало: «DUTB»*, нижче: «ПРОДАЄТЬСЯ» і ще нижче — «FOR SALE». У нижній частині дошки містилася шаблонна позначка будинку, а поруч напис: «REAL ESTATE AGENCY»**. Унизу були вказані номер телефону та вебадреса.

Найбільші зміни відбулися в самому селі. Це була ніби подорож до Індії Коромандії.

— Куди? — перепитав Мікаель.

Іва посміхнулась.

— Це казкова країна зі словенських народних казок.

* Компанія з управління банківськими вимогами (слов.).

** «АГЕНЦІЯ НЕРУХОМОСТІ».

Між селом і лісом, де понад рік тому бовванів розритий будівельний майданчик з купою непотребу, тепер розкинувся фруктовий сад. Ще досить тендітні деревця були ретельно підперті та обгороджені. Навколо кожного вбили в землю три дерев'яні кілки, прив'язані один до одного та до середини стовбура червоними стрічками, які захищали крихкі життя. Навколо дерев росла яскраво-зелена трава. Ніде не було голої землі. Природа швидко зализала рани за допомогою людини. Деревця були висаджені прямими рядами і на рівній відстані одне від одного. Крізь насадження пролягали акуратні доріжки. Садові праворуч простягався від хат вгору аж до узлісся, між будинками і тягнувся на другому боці села, з лівого боку, до схилу. Ніде не було видно чорної спаленої хати родини Левців, важко навіть вказати місце, на якому стояла та хата. Будинки Бабиців і Фурланів ще стояли. Обидва були взірцево відремонтовані. Покриття даху виблискувало темно-червоною барвою. Фасади були пофарбовані поєднанням молочно-карміново-червоного або пурпурового кольорів із кремово-білими рамами вікон і дверей. Із зеленню природи ці кольори творили прекрасну гармонію.

Над дверима обох будинків висіли дерев'яні дошки, прикрашені такими ж квітами, що й на табличці при в'їзді в село. На першій дошці писало: «САДИБА СИЧІВ, АПАРТАМЕНТИ "БДЖОЛА"», а на другій: «САДИБА СИЧІВ, АПАРТАМЕНТИ "ГРУШКА"». Єдине, що трохи псувало гармонію, — це сучасні скляні навіси з місцями для паркування велосипедів біля обох будинків.

Тепер образ Колодязів псувало лише одне — хатинка Івiniх батьків, яка потребувала ремонту. Іва та Мікаель, як зачаровані, витріщалися на цю ідилію перед очима і розуміли, що їм не доведеться нічого продавати в Словенії і що тут вони знайдуть своє щастя.

Зміст

Пролог: «Естонія»	7
1. Сьогодніня	19
Приїзд	21
У Колодязях	30
Кораблетроща «Естонії»	38
«Мазераті кватропорте»	48
Вечірній гість	53
Наряд-замовлення	58
2.	63
Вренко і Мілош	65
Старі кістки	70
У перукарні	72
Чужинець у Колодязях	85
Матрьошка	88
Водопровідні труби	93
Мариборський водоканал	95
Дуле розповідає	102
Плитка могила	106
Коротка історія Словенії	117
Перша дивна подія	122
Вренко в Іви	127
Строк давності	132
ДНК	139
Батько чи не батько.....	150
Шум у комунікації	160
Слідчі би розслідували	164

Іва отримує уроки	167
Розповідь про зачаття дитини	176
Труп	181
В «Іглу»	184
Стара добра детекція	190
Конвой	195
Про стереотипи	202
Справжній родич	212
2000 євро	219
Гайо у Колодязях	224
3.	227
Труп	229
І знову Колодязі	234
Бесіда чи допит?	237
Теорії	243
Листівка	247
ДНК	253
Метка Кідрич	258
Вренка гризе сумління	262
Союз ветеранів війни за Словенію	267
Гра з ножами	272
Бесіда з Івою та Мікаелем	276
Отмар Сич	287
Іва в Ольги	295
Цінність людського життя	299
Метка на допиті	306
Рудольф Грейфонер	313
Вренко і Мілош	317
Туристична садиба Сичів	321
Про що може розповісти труп?	330
Скажи мені, як ти жив, і я скажу тобі... ..	336
Мілош і Вренко	340
4.	343
Вренко мирить	345
«Camel light»	353
Метка мізкує	361
Піца «Сициліана»	366

Електробайк	373
Де Сич?	378
Таємничий фургон	384
Mastermind	391
Deux ex machina	396
Потвора пенсійна	401
Хмару прорвало.....	404
There was a development	415
Винуватець	417
Спеціалізовані крадіжки	421
Натюрморти крізь століття	433
Іван Фомич Хруцький	439
Do not forsake me, oh my darling	447
5.	453
Тула	455
У Словенії	463
Передача	467
Розповідь про вуглець	473
У Словенії – 2	476
Епілог: Колодязі	489